

MEHMET İLMÎ'NİN SEGİRNÂME VE ÇİNNÂMESİ

Bünyamin TETİK

Arş. Gör. Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
e-posta: bunyamintetik@gmail.com
Orcid: 0000-0001-9160-4288

Geliş Tarihi/Received:

15.11.2019

Kabul Tarihi/Accepted:

10.12.2019

e-Yayım/e-Printed:

31.12.2019

ÖZ

İnsanoğlu ister değiştirmek ister korunmak isterse sadece merak sebebiyle olsun geleceğini öğrenmek için farklı yollar denemiştir. Cildin veya ince kasların hafifçe hareket etmesi sonucu deri yüzeyinde görülebilen, istem dışı, küçük hareketler olarak tanımlanabilecek seğirmeler ve kulak çınlamaları da tarih boyunca insanların geleceğinden haber veren işaretler olarak görülmüştür. Bu işaretlerin anlamlarını yorumlamak için müstakil olarak yahut başka eserlerin bir bölümü şeklinde, manzum veya mensur birçok seğirname kaleme alınmıştır. Bunların gerek folklorik gerekse gramatik özelliklerden dolayı Türk edebiyatına katkı sağladıkları görülmektedir. Nitekim bu çalışmada yazarı/müstensihî Mehmet İlmî olarak tespit edilen Milli Kütüphane 06 Hk 2560/1 yer numarasında kayıtlı seğirname, transkripsiyon harfleri ile günümüz Türkçesine aktarılarak incelenmiştir. Olumlu ve olumsuz tahminler yorumlanarak insanların neleri arzuladıkları ya da nelerden kaçındıkları gibi sosyolojik çıkarımlar yapılmaya çalışılmış ve metnin dili ile ilgili bazı hususlara değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler; Mehmet İlmî, Segirname, Çinnâme, halk inanışları, fal.

Book of Twitches and Tinnitus of Mehmet İlmî

ABSTRACT

Mankind has always tried different ways to learn about its future, whether it is to change, to be protected or just to be curious. Tinnitus and twitches, which can be described as involuntary, small movements that can be seen on the surface of the skin as a result of the slight movement of the skin or thin muscles, have also been seen as signs that predict the future of people. In order to interpret the meaning of these signs, many verses or prose are written in the form of individual or part of other works. These seğirnames contribute to Turkish literature due to both folkloric and grammatical features.

In this study, the seğirname, registered in the National Library 06 Hk 2560/1, which was identified as the author/copyist Mehmet İlmî, was transferred to today's Turkish by means of transcription letters. By interpreting positive and negative predictions, sociological inferences such as what people want or avoid are tried to be made and some issues related to the language of the text discussed.

Keywords; Mehmet İlmî, Book of twitches, book of tinnitus, folk beliefs, fortune

GİRİŞ

İnsan hayatı, her zaman belirsizlikler barındırır. Bu belirsizliklerin kimi önemsiz detaylar olsa da bazıları hayatî önem taşıyabilmektedir. Özellikle bugüne oranla çok daha kırılgan olan eski toplumlarda bu belirsizlik daha büyük ilgi ve kaygı ile karşılanmıştır. Çünkü salgın hastalıklar, sel/su baskınları, kuraklık ya da doğal afetler; nüfusun büyük bir kısmını kırabilmekte yahut bir yerden diğer bir yere bugün birkaç saat sürecek basit bir yolculuk bile ölüm riski taşımaktadır. Bu kırılganlık, kaygı ve insanın en önemli hasletlerinden birisi olan merak; teknik ve bilimsel yetersizlikle birleştiği zaman, geleneksel toplumları bazı akıl almaz davranışlara zorlamaktadır. Büyü ve fal, bu davranışlar arasında en belirgin olanlardan ikisidir. Elbette başka psikolojik ve antropolojik açıklamalar getirilebilecek olsa da falda aktif/eyleyen olarak kaygı ile mücadele etmeye çalışan insan, falda pasif/dinleyen olarak bilgi yoluyla belirsizliğe/bilinmezliğe uzanmaya çalışmaktadır. Belki bu yüzden onlarca türü bulunan geleceği tahmin

etme yöntemlerini, iki başlık altında toplamak mümkündür: Birincisi büyü ve falın bir kesişim noktası olarak görülebilecek ve insanın merak duygusu ile hareket ederek aktif bir şekilde gelecekte izler aradığı kahve, kitap, el, tarot, remel gibi fal türleridir. İkincisi ise insanın kaderin bir cilvesi ile maruz kaldığı, sebebi hakkında rasyonel bir açıklaması olmayan ve animist düşüncenin bilinç atfetme hadisesinin bir tezahürü¹ olarak altında bir anlam aradığı olayların yorumları sayabileceğimiz rüya tabirleri, hayvanların ve özellikle kuşların hareketinin izlendiği tayre, yıldırım gibi doğa olaylarının yorumlandığı melheme ve bu çalışmanın konusu olan insan vücudundaki çınlama, kas seğirmesi gibi işaretlerden anlamlar çıkarma faaliyetleridir.

Tarihin ilk çağlarından beri gelecekte haber alabilmek için insanlar çeşitli yöntemler izlemişler ve İbrahîmî dinlerin bu girişimlerle mücadele etmesi hatta İslam'ın "De ki: "Allah'tan başka göklerde olsun yerde olsun hiç kimse gaybı bilemez." Onlar ne zaman diriltileceklerini de bilmezler." (en-Neml 27/65) ya da "Ey iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar, fal okları şeytan işi iğrenç şeylerdir. Bunlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz." (el-Mâide 5/90)² ayetlerinde olduğu gibi açıkça yasaklamasına rağmen bu pratiklerden geri durmamışlardır. Hatta falı bizzat yasaklayan Kur'an bile fal bakmak için bir araç haline gelebilmiştir. Çalışmaya söz konusu segirnâmenin müellifi/müstensihi Mehmet İlmî de bu durumun farkındadır lakin aldırılmaz: "Âdem oğlânının erden ve avratdan bir yanı segürise buña [2a-11] nazar ide lakin لا يعلم الغيب الا الله buña daħı 'amel az olunur ammâ [2a-12] bu kadar ki tefekkürde kalmıya". Günümüz bilgi ve teknoloji çağında bile kahve falı ve astroloji gibi geleceği öğrenme girişlerinin telefon uygulamalarına kadar girmesine de bakılacak olursa, en azından yakın gelecekte de bitecek gibi durmamaktadırlar.

İnsanlar gelecek tahmini için yıldızlar ve bulutların şekilleri gibi göğün üst katlarına kadar çıkabildikleri gibi, kendi vücutlarında meydana gelen ve sebeplerinden emin olmadıkları değişimleri de izlemiş, deri altındaki kasların istemsiz kasılmaları ile oluşan seğirmeleri de iyi ya da kötü bazı olayların habercileri olarak yorumlamışlardır. İnsan vücudundaki seğirmelerden sonra gelişen olayların bir istatistiği kolektif hafızada birikerek sözlü kültüre yansımış, en nihayetinde yazıya geçirilerek segirnâme türünü oluşturmuş ve gayb ilimlerinden biri olarak ilm-i ihtilaç halini almıştır. Yine de ilm-i ihtilaç ilim yönünün tartışmalı olduğu belirtilmelidir. Nitekim bu türdeki yazmaların genellikle anonim olması, okur-yazarlığı zayıf kişiler tarafından yazılmış olması, bir iki istisna hariç, ulema yahut meşayih sınıfından kişilerce ilm-i nücûm ya da kıyâfetnâme kadar rağbet görmemiş olması gibi nedenlerden ötürü bu ilmin, bilimden çok, bir halk inancı olarak kaldığını göstermektedir. Bu bilimin ne aklî ne de naklî bir dayanağı bulunmaması yönündeki eleştiriler karşısında segirnâme yazarları bir tür otoriteye başvurma safatasına³ yönelerek yazdıklarını Hz. Âdem, Zülkarneyn ve Danyal gibi peygamberlere, Cafer-i Sadık, Süheyl-i Rumi, Harun Reşid, Ca'fer B. Muhammed es-Sadık, Selman-ı Fârsî, Mehîb, Süleyman Farsî Nurullah gibi saygın kişilere hatta Öklid gibi yabancı filozoflar ile Hint hakimleri, eski Pers ve Iraklılar gibi müphem guruplara isnat etmişlerdir. Lakin bu isnadın tatmin edici delillere dayandırılmadığı görülür. Ayrıca TEBDİZ'in veri tabanında seğirme kelimesi ve türevlerinin nadiren görülmesine bakılarak edebiyat dünyasının bu inanışa mesafeli olduğu ve imge olarak da sıkça kullanmadığı söylenebilir.⁴ Zaten segirnâme metinleri, edebi sanat ve yabancı kelime yönünden oldukça sade yazımları, kısa cümle yapıları ile edebiyat metni özelliklerini göstermezler. Segirnâmeler, hacimlerinin kısıtlılığı ve ikincil önemlerinden ötürü genellikle mecmualarda ya da başka metinlerin içerisinde bulunmaktadır. İlişkili oldukları metinler tabirnâme, kıyâfetnâme, çınnâme, eyyamnâme, falnâme ve tefeülnâme gibi fal metinleridir. Yine de halk dilinin yanı sıra bazı otantik dil yapıları sergilemeleri yönüyle dil çalışmalarına, halk inanışlarının, eserlerin yazıldığı dönemlere ait ruh halinin göstergeleri olmaları açısından da halk bilimine katkı sağlamaları yönüyle Türkoloji'nin ilgi alanına girmektedirler.

Segirme Kelimesi ve Segirnâmeler

Cildin küçük ve ani hareketini tanımlamak için yazmalarda karşımıza çıkan segirme/seğirme, seyirme, seyirirme, segürme/segrüme ve sekirme gibi şekilleri bulunan seğirmek kelimesi kısa, hızlı hareket etmek anlamına gelmektedir. Bazen titreme/ditrete ya da teprime/deprime kelimelerinin de bununla eş anlamlı olarak kullanıldıkları görülür. İhtilaç ise Arapça, ħalc (çekme) kökünden gelerek yine derinin hareketini tanımlamaktadır. Bu küçük titremelerin iyi ya da kötü hangi olaylara işaret olduğunun

¹ Animizm, cansız nesnelere ya da doğal süreçlerde de bir farkındalık, bilinç ya da ruh olduğuna dair inanç bkz. Raymond J. Corsini, *The dictionary of psychology* (Philadelphia: Brunner/Mazel, 1999), 51.

² Bu ayetler şu hadislerle de desteklenebilir: "Kim bir arrafa (kahine) gelir, birşeyler sorar ve söylediklerine de (inanıp) onu tasdik ederse, kırk gün namazı kabul edilmez." (Müslim, Selam 125, 2230.), Ben: "Ey Allah 'ın Resulü, dedim, ben cahiliyeden daha yeni çıkmış birisiyim. Allah bize İslam'ı lütfetti ama bizde öyleleri var ki, hala kahinlere geliyorlar, (bu hususta ne tavsiye edersiniz?)" dedim. " Sen onlara gitme!" buyurdu. Ben tekrar: "Bizde (kuşun uçuşuna vs.'ye bakarak) uğursuzluk çıkaranlar da var?" dedim. Cevaben: "Bu (uğursuzluk zannı) kalplerinde mevcut olan bir (kuruntu)dur. Sakın onları (gayelerine gitmekten) alıkoymasın!" dedi. (Müslim, Mesacid 33, 537; Ebu Davud, Salat 171, 930, 931; Nesai Seh 20, 3, 14-1 8.), "Kim, Allah'ın zikrettiğinin gayrısı için yıldızlar ilminden bir bab iktibas ederse sihirden bir şu'be iktibas etmiş olur. Münecim de sihirdir, sihirdir da kafirdir." (Hadisler için: "Hadis Arama Motoru," erişim tarihi: November 17, 2019, <http://hadisci.com/>).

³ Safsata kelimesi bir felsefe terimi olarak akıl yürütme hatası anlamı taşımaktadır. Metinde olumsuz bir ifade olarak kullanılmamıştır. Bkz. Tevfik Uyar, *Safsatalar* (İstanbul: Destek, 2019), 73.

⁴ "Tebdiz | 'Tarih ve Edebiyat Metinleri Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü'", erişim: 17 Kasım 2019, <http://tebdiz.com/>.

gösterildiği kitaplara ise segirnâme, ya da ihtilaçnâme gibi isimler verilmektedir. Segirnâmeler, temelde manzum-mensur olmalarına göre ya da tek rivayet liste veya birden çok rivayetin karşılaştırmalı şekilde verilmesi yönünden sınıflandırılabilir.

Segirnâmelerle ilgili birçok bilimsel çalışma yapılmıştır. Çakmak, bu çalışmalardan 23 tanesini tanıtarak bu konudaki en kapsamlı bibliyografya çalışmasını hazırlamıştır. Bu sebeple bu çalışmada da tekrara düşülmemesi adına segirnâme çalışmalarının kaynakçada gösterilmesi ile yetinilecektir. Bu konuda en kapsamlı çalışma ise *Segirnâme* adlı kitabında 18 segirnâme nüshasını inceleyen Sümbüllü'ye aittir. Bu eserde fal ve segirnâmeler hakkında oldukça detaylı bilgi vermiş ve Türkiye ve diğer ülkelerdeki tespit ettiği 58 yazmadan bahsetmektedir.

Bu konudaki en eski yazmanın Uygur harfli olması ve Dede Korkut Kitabı'nda Boğaç'ın annesinin "Çıksun benüm görür gözüm, a Dirse Hân, yaman segrür"⁵ diyerek göz seğirmesinden anlam çıkarması gibi örnekler seğirmelerden anlam çıkarma geleneğinin oldukça eskiye dayandığını göstermektedir. Bir Uygur harfli ve bir Karayca⁶ segirnâme haricinde geri kalan eserlerin Oğuz sahasında bulunması, başka yazmalar bulunmadıkça, bu inanışın Oğuz Türkleri arasında daha yaygın olduğunu göstermektedir.

Örneklere daha az rastlanan çinnâme ise seğirme yerine kulak çınlamasından anlam çıkarma ilmidir. Çınlama için ihtimal az olduğu için olacak, seğirmelerden farklı olarak çınlamanın hangi gün olduğu da yoruma etki etmektedir. Metinde çınlama yorumları, çınname yerine risâlet olarak adlandırılmıştır.

Segirnâme, fal metni olarak sosyolojik bir değer taşımaktadır. Çünkü seğirmeler hakkında verilen olumlu hükümler, insanların arzu ve isteklerini, olumsuz hükümler ise korku ve kaygılarını yansıtmaktadır. Bu metinlerin dil ve düzen açısından benzerlikler arz etmesi ortak bir hafızadan beslendiklerini göstermektedir. Özellikle yakın dönemde yazılan metinlerde dahi eski Türkiye Türkçesini yansıtan hususların ve arkaik kelimelerin görülmesi bu inanışın sürekliliğine delalet etmektedir. Ayrıca seğirnamelerin hayırlı yorumlara ağırlık vermesi, hem kültürümüzün hayra yorma geleneğinin bir devamı hem de insanların içini rahatlatma ve huzuru sağlama işlevinin bir göstergesidir. Bu yönüyle yorumlar bir dua ve temenni görevini de üstlenmektedir. Hatta segirnâme nüshalarından birine du'â-i segirnâme ismi verildiği bile görülmektedir.⁷ Bu durumu sağlamak için olumlu yorumlarının çoğaltılmasının yanında olumsuz yorumların da bir zaman sınırlaması ya da ardından gelecek hayır müjdesi ile yumuşatıldığı görülür. Ayrıca yorumlarında daha çok olumsuzluk içeren metinlerin tarih içerisinde daha az işlerlik kazanacağı ve daha olumlu metinlerin hayatta kalacağı da göz önüne alınmalıdır. Türk kültüründeki tüm segirnâme yazmalarının çalışılıp karşılaştırılması durumunda Türk toplumuna dair daha detaylı bilgiler elde edilebilecek ve yatay-dikey düzlemlerde gerek toplumun zaman içerisinde yaşadığı değişim gerekse bu tür eserler karşılaştırmalı olarak incelenebilecektir.

Mehmed İlmî ve Segirnâmesi

Segirnâme, 06 Hk 2559-2560 arşiv numaralı mecmua içerisinde bulunmaktadır. Segirnâmeden önce bir tabirname (2a-31b), segirnâmeden sonra ise bir çinnâme, tefe'ülnâme, Hz. Muhammed ve Hz. İsa'ya atfedilen sözlerden oluşan bir tür hadis külliyyatı, Hz. Muhammed'in miraçta günahkâr kadınların hangi günahlarından dolayı nasıl azap gördüklerini anlattığı Hz. Ali'den rivayet edilen mirâciyye, Hz. Muhammed'in kızı ile kadınların kocalarına karşı sorumlulukları hakkında söylediği rivayet edilen sözlerden oluşan bölüm, fal merkezli bir bahnâme ve son olarak eyyamnâme vardır. Bu durumda mecmuanın bir halk inanışı mecmuası olduğu düşünülebilir.

Kayıtlarda metnin müstensihisi olarak geçen Mehmet İlmî, her metnin sonunda bir temmet kısmı yazmış ve bunların, "ketebe el-fakîr el-hakîr el-dâ'î/ ketebe el-fakîr el-dâ'î/ ketebe el-fakîr el-mühtâc Esseyyid Mehmed 'İlmî Mu'allim" şekillerinde geçtiği görülmektedir. Bu sebeple Mehmet İlmî'yi sadece bir müstensih olarak görmemek bir derlemeci ya da metinlerin yarı telif yazarı olarak görmek gerektiği düşünülebilir. Mehmed İlmî hakkında kaynaklarda bir bilgiye ulaşılamamıştır. Kendisinden muallim diye bahsetmesine rağmen imlasının bozukluğundan, konu seçiminden, kelime kadrosundan ve üslubundan hareketle düşük seviyede bir eğitim aldığı anlaşılmaktadır.

Yazma, kahverengi meşin ile ciltlenmiş, suyolu filigranlı kâğıda yazılmıştır. Sayfalar üzerinde kimi zaman okumayı zorlaştıran lekeler ve rutubet izleri bulunmaktadır. Her sayfa 17 satırdan müteşekkildir. Eserin yazımında kırmızı ve siyah mürekkep kullanılmıştır. Kırmızı mürekkep başlıklar, özel isimler ve işaretlemelerde, bir kez de temmet bölümünde kullanılmıştır. Eserde dört yerde gayet okunaksız bir mühür bulunmaktadır. Mühürlerin temmet bölümlerine konulması ve yer kalmamış olan yerlerde sıkışık da olsa temmet bölümünün ihmal edilmemesi yazarın fikrî mülkiyete önem verdiği şeklinde yorumlanabilmektedir. Metinde fal bölümleri ile dinle ilgili bölümler arasında bir sayfa boşluk bırakıldığı görülür. Bu durum, konuları birbirinden ayırma çabası ya da fal metinlerine zamanla ekleme

⁵ Semih Tezcan - Hendrik Boeschoten, *Dede Korkut Oğuznameleri*, 4. Baskı (İstanbul: Yapı Kredi, 2012), 42.

⁶ Karay yahut Karaim Türkleri, bugün Litvanya ve Polonya sınırları içerisinde yaşayan ve Musevilik inancını benimsemiş bir Türk topluluğudur. Bu topluluğun konuşmakta olduğu Kıpçak grubuna ait lehçe ise Karay lehçesi olarak adlandırılmaktadır.

⁷ Yusuf Ziya Sümbüllü, *Segirname*, 2. Baskı (Erzurum: Fenomen, 2014), 49.

yapılacağıın planlanmış olması şeklinde yorumlanabilir. Fal bölümlerinde metinlere “haza” denilerek yahut doğrudan başlanırken dinle ilgili bölümlere besmele ile başlanmıştır. Eserin sonundaki fal metinlerinin de yerinin karışmış olduğu anlaşılmaktadır. Eserde tabîrnâme ayrı numaralandırılmış, tabîrnâmenin bitmesi ile sayfa sayıları birden başlatılmıştır. Bazı sayfalarda da iki tane sayfa numarası görülmektedir.

Yazarın temmet bölümlerine oldukça okunaksız bir mühür vurmuş olması ve temmetü'l-kitâb ifadesini kullanması parçaların müstakil yazılarak sonradan derlendiği düşüncesini akla getirmektedir.

Mehmet İlmî'nin Segirnâme'si mensur yazılmış ve tek bir yorumcunun ağzından liste halinden hazırlanmış türden bir segirnâmedir fakat bazı yorumlarda birden çok ihtimalin verildiği ya da “bazıları derler ki” gibi ifadelerle ek olasılıkların esere eklendiği görülmektedir. Bazen asıl tahminden sonrakilere “diyeler” kaydı düşülerek bunların ihtimal seviyelerinin daha düşük olduğu vurgulanmıştır. Olumsuz tahminler genellikle yumuşatılmış (sehlice ğam çeke gibi) ya da sınırlandırılmıştır (ğuşsa çeke ammâ yine tezce geçe gibi). Nadiren de olumsuz durumlardan sonra olumsuzluğu def etmek için önerilerde bulunulmuştur (şadaka virmek gerekdir, ... tâ kim Hağ Te'alâ Hzreti üzerinde olan şe'âmeti ve neketi def' ide). Metinde organlar arası geçişler kırmızı mürekkeple yazılan “eger” kelimesi ile sağlanmıştır.

Metinde 135 tane organ ya da organ bölümü için fal vardır. Bazı fallar birden fazla tahmin içermektedir. Birden fazla tahmin bulunan fallarda, tahminler opsiyonlu, eş zamanlı ya da ardışık gerçekleşecek olabilir. 11 tahminde ise “ba'zılar dimişler ki” benzeri ifadelerle farklı kaynaklardan tahminlere yer verilmiştir. Madde başlarının 85'inde olumlu tahmin bulunulurken, 29'unda olumsuz, 17'sinde hem olumlu hem olumsuz bulunulmuştur.

Fallar için yapılmış tahmin sayısı 153'ü olumlu, 69'u olumsuz, 16'sı nötr, 4'ü de belirsiz olmak üzere toplam 242'dir. Tahminlerin bazıları zaman ya da nitelik açısından sınırlandırılmış olabilir. Çalışmada bu tür fallar hafifletilmiş tahmin olarak isimlendirilecektir. “Sehlice ğam çeke/bir miğdâr keder çeke/mâl cem' ola, girü iğrâc ola” gibi tahminler bu kategoridendir. Olumlu falların ikisi, olumsuz falların ise 19'u hafifletilmiştir. Beş olumlu tahmin ise “çok, ğâyet, zahmetsiz” gibi ifadelerle pekiştirilmiştir. Olumlu falların iki kattan fazla olması, olumlu falların bazıları pekiştirilirken, olumsuz falların hafifletilmeye çalışması hayra yorma prensibinin işletildiğini göstermektedir.

Segirnâme'de 56 adet organın sağ ve sol olarak simetrik değerlendirildiği görülür. sağ taraf organlarının 29'u, sol taraf organlarının ise 41'i olumlu yorumlanmıştır. Bilindiği gibi kültürümüzde sağ yöne bir kutsiyet atfedilmiş ve sağ taraf hayırlı işlerle ilişkilendirilmiştir. Çalışmaya söz konusu eserde ise bu prensibin aksi bir yorumlama yapıldığı görülür. Bu tezatin, rüya tabirlerinde de rüyada görülen şeyin tersinin tezahür edeceği prensibi şeklinde görülebilen falın çarpıtıcı etkisinden kaynaklandığı düşünülebilir. Çarpıtıcı etkiyi psikanaliz terimleri ile açıklamak mümkündür: id'in gerçekleştirilemeyen talepleri, bazen rüyalarda dışavurmaya çalışır fakat burada da süper ego'nun baskısı ve sansürü altına girmesiyle dışavurum gerçeğin tam aksi şekilde ortaya çıkar.⁸

Organlar baş, vücut ve uzuvlar olarak gruplandırırca; başta 56, gövdede 21, kollarda 29, ayaklarda 28 bölümün seğirmesinden fal bakıldığı görülmektedir. Kol ve ayakların çok olması on parmağın da ayrıca ele alınmasından dolayıdır. Baş kısmındaki bu yoğunluk ise hem seğiren organların çokluğu hem de vücudun diğer kısımlarına nazaran başın sahip olduğu ehemmiyetten kaynaklanabilir. Metinde erkeğe yönelik zeker ve hayanın alınması, ayrıca göğüs, dübür gibi müstehcen organlara yer verilmesi metinde bir sansür kullanılmadığının göstergesidir. Ayrıca sol ayak üstü, sol ayağın üçüncü parmağı ve hayada olduğu gibi kadın almak, olumlu tahminlerin içinde yer alırken, erkek ile evlenmeye yönelik bir tahmin yoktur. Bununla beraber cenk etme, bey olma gibi erkeğe has faaliyetler yer alırken, kadına özel diyebileceğimiz hiçbir tahmine rastlanmamaktadır. Zekerin seğirmesinde erkek çocuk doğması hayırlı bir tahmin olarak sunulurken, alnın sağ yanının seğirmesi oğlunun öcünden dolayı cenk edilmesi tahmininde bulunur, buna rağmen kız çocukla ilgili yine bir tahmin yoktur, fakat oğlan kelimesinin Eski Türkiye Türkçesinde hem kız hem de oğlan çocuk yerine kullanılmasından dolayı buna ihtiyatlı yaklaşılmalıdır. Tüm bunlar göz önüne alındığında eserin içinde olduğu ataerkil sistemi yansıttığı ya da hedef kitesinin erkekler olduğu söylenebilir.

Metinde bazı kelimeler harekelendirilmiştir. 3a-4'deki (segürise) imlasına bakılarak seğirme için seğürmek fiili kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca metnin başlığında Segürnâme olarak anılan kitabın adı, metin içinde ihtilâcnâme olarak geçmektedir.

Eserin yazılış tarihi olan 1840 ile eserdeki bazı gramer özellikleri göz önüne alındığında, eserin muhtemelen çok daha önce yazılmış başka bir eserden kopya edildiği düşünülmektedir. Nitekim bu özelliklerden bazıları şunlardır: Şad kelimesinin bazen (“ş” -dal), çoğunlukla ise (“ş” -zel) harfi ile gösterilmektedir. “ş”> “ş” değişiminin, 15. yüzyıla kadar tamamlandığı bilindiğine göre⁹ metnin, 15. yüzyılda veya bir kaç yüzyıl öncesinde kaleme alındığı söylenebilir. Bu imla tutarsızlığının da büyük

⁸ Sigmund Freud, *Düşlerin Yorumu II*, trc. Emre Kapkın, 2. Baskı (İstanbul: Payel, 1996), 58-61.

⁹ Faruk Kadri Timurtaş, *Osmanlı Türkçesine giriş* (İstanbul: Alfa, 2008), 81.

ihtimalle müstensih ile asıl metnin dili arasındaki farktan kaynaklandığı düşünülebilir. Ayrıca k-g meselesi, t-d meselesi gibi bazı gramatik hususlarda da eser eski Anadolu Türkçesi özellikleri taşımaktadır.¹⁰

Metnin dil hususiyetleri de önemli olduğundan, daha sonraki araştırmacılara kolaylık sağlaması amacı ile metin kurulurken, eserin kendine has imla mümkün olduğunca aktarılmaya çalışılmış ve yazarın imlasına müdahale edilmemiştir. Anlaşılmayı kolaylaştırmak için asıl metinde olmayan noktalama işaretleri eklenmiştir. Kırmızı mürekkeple yazılmış yerler koyu, satır altı ilaveler normal parantez, metinde olmayan sayfa ve satır numaraları ile lekelenme yüzünden okunamayıp tamir edilen yerler ise köşeli parantez, metinde olmasına rağmen sehven yazıldığı düşünülen kısımlar süslü parantez içerisinde yazılmıştır. 3b numaralı sayfa reddade ile 4a numaralı sayfanın metin başı arasındaki küçük farktan dolayı reddadeler de italik yazılarak gösterilmiştir. Üstelik tarafımızdan okunamayan yerler de resim ile gösterilmiştir.

Segirnâme ve Çinnâme'nin Transkripsiyonu

[2a-1] Hazâ Kitâb-ı Segürnâme merğüb Allâhu a'lem

[2a-2] Bu kitâb İskender-i Zülkarneyn Şâh vüzerâsın ve hükemâsın [2a-3] ve 'ulemâsın cem' eyledi. Su'âl buyurdu ki "Âdem oğlânının ahyânen [2a-4] ve a'yânen ba'zı a'zâları hareket idüp segürir hikmet nedir [2a-5] ve neye delâlet ider?" didikte cümlesi mütehayyir kalup ol zamân [2a-6] mühlet isteyüp ba'dehu bu ihtilâcnâme'i tel'îf idüp [2a-7] İskender Şâhı nazarına getürdi. Didiler ki "Yâ Zülkarneyn [2a-8] bu sözi işitdi al olunan nüsha'ı tecrübeye müte'allıktır. [2a-9] Bunuñ hikmetini Allah Te'alâ Hazretleri bilür **ammâ dalâlet eder ki** [2a-10] Âdem oğlânının erden ve avratdan bir yanı segürise buña [2a-11] nazar ide lakin ^{لا يعلم الغيب الا الله} buña dahı 'amel az olunur ammâ [2a-12] bu kadar ki tefekkürde kalmıya ki nazar ide vesselâm."

Eger bir kimse[2a-13]**nün başı ortası segürise** mâl bula ve u[lu]luk bula. Eger pâdişâh[2a-14]lığa lâyıq ise pâdişâh ola. **Eger** başının etrafı segürise [2a-15] bir kişiden mâl ve ululuk bula. **Eger** başının sağ yanı segürise [2a-16] bir kavim üzerine ululuk bula. **Eger** başının sol yanı [2a-17] segürise bir nâhoş haber işidüp sefer kılar yine tezce [2b-1] gele, inşaallah te'alâ. **Eger** eñsesi segürise dünyâ için sehlice gam [2b-2] çeke. **Eger** alını segürise sefere gide mâl eline gire. **Eger** alınının [2b-3] sağ yanı segürise oğlu ucundan bir kimse ile cenk ide [2b-4] ve dahı eyilik göre. **Eger** alınının sol yanı segürise kezâlik şafî [2b-5] giçe. Eger kafası segürise mâl cehdinden bir miqdâr gussa çeke. [2b-6] Eger sağ kaşı segürise mâli ziyâde ola, ferah, şâz ola. **Eger** [2b-7] sol kaşı segürise gınâ bula, şâd ola. Eger sağ göziñ [2b-8] içi segürise eyi hüydân çirkîn hüya döne. **Eger** sol göziñ [2b-9] içi segürise murâdına ire ve şâzlık göre. [2b-k1] **Eger** sağ göziñ buñarı segürise bir zamân halkın diline düşe ba'zılar dimişler ki yaramazlığa añalar [2b-k2] **Eger** sol göziñ buñarı segürise nâgehân şaz ola¹² [2b-9 devam] **Eger** sağ göziñ [2b-10] kıyruğı segürise bir miqdâr keder çeke soñra sevine. [2b-11] **Eger** sol gözinün kıyruğı segürise bir dostun görüp [2b-12] şâz ola ve mertebesi ziyâde ola. **Eger** sağ göziñ yukarı [2b-13] kabağı segürise gam-nâk ola. **Eger** sol gözinün yukarı [2b-14] kabağı segürise [izze]t bula ve murâdı hâsıl ola. **Eger** [2b-15] sağ gözinün aşağı [kabağı] segürise bir iş işleye melül ola. [2b-16] Eger sol gözinün aşağı kabağı segürise şâzlık ve râ[2b-17]hatlık bula. **Eger** sağ gözinün üst kibriği segürise çokdan görmemiş [3a-1] görmemiş bir kimesne göre. **Eger** sol gözinün üst kibriği [3a-2] segürise şâz ola. **Eger** sağ gözinün alt kibriği segürise [3a-3] ağlaya, soñra şâz ola. **Eger** sol gözinün alt kibriği segürise [3a-4] şâz ola. **Eger** sağ gözinün çevresi segürise az çok [3a-5] hastalık göre. **Eger** sol gözinün çevresi segürise sevinüp [3a-6] şâz ola. **Eger** burnunun sağ yanı segürise bir kimse ile huşümet [3a-7] ide. Eger burnunun sol yanı segürise gâ'ib gele, borcu [3a-8] ödene. **Eger** burnunun sağ delüğü segürise şâz ola. **Eger** burnunun [3a-9] sol delüğü segürise kezâlik. **Eger** burnunun sağ köşesi [3a-10] segürise şâz ola. **Eger** burnunun sol köşesi segürise [3a-11] kezâlik. **Eger** burnunun ucu segürise ululuk ve şevket [3a-12] bula. **Eger** sağ yüzi segürise adı çıkup ululuk, 'azamet [3a-13] bula. Eger sol yüzi segürise kaykuya düşe, yine şâz ola. [3a-14] **Eger** <sağ> yañağı segürise hasta olup soñra şihhat bula. **Eger** sol [3a-15] yañağı segürise bir iş işleye ki andan utana. Ba'zılar dimişler ki [3a-16] gâ'ib göre yâhüd kendüye biraz hısım irişe yâhüd [3a-17] sögmek işide yâhüd bây ola. **Eger** sağ kulağı segürise [3b-1] az çok gussa irişe, soñra hayr haber işide. **Eger** sol kulağı [3b-2] segürise yavuz söz ile añalar veyâhüd ululuk bula. **Eger** [3b-3] sağ kulağının ardı segürise bir dost anı iyilik [3b-4] ile añalar. **Eger** sol kulağının ardı segürise bir dostdan [3b-5] iyilik göre. **Eger** sağ kulağının yumuşağı segürise bir kimesne [3b-6] ile cenk ide ve yine üstün gele. **Eger** sol kulağının [3b-7] yumuşağı segürise ululuk bula veyâ beglige irişe. **Eger** [3b-8] sağ kulağının delüğü segürise dostlarından gâh gâh [3b-9] iyilik göre. **Eger** sol kulağının delüğü segürise bir miqdâr [3b-10] gussa çeke ammâ yine tezce geçe. **Eger** yukarı tudağı segürise [3b-11] gâ'ib olmuş şey' eline gire. **Eger** aşağı tudağı segürise [3b-12] düşmânlarını kahr ide veyâhüd bir devletlü kimse aña hayr ide [3b-13]. **Eger** iki tudağı birden segürise dostların göre ve ba'zıları [3b-14] cenk ide didiler. **Eger** dili segürise bir kimesne ile huşümet [3b-15] ide ammâ nuşret bunuñ ola. **Eger** ağzı segürise mâli ve ni'meti

¹⁰ Mustafa Özkan, *Türk dilinin gelişme alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, 3. (İstanbul: Filiz, 2009), 91-vd.

¹¹ Gaybı yalnızca Allah bilir (en-Neml, 27/65).

¹² Bu kısım derkenara yazılmıştır.

[3b-16] ziyâde ola, sevinüp şâz ola ve rāhat ola. **Eger** boğazı [3b-17] segürise hoş ta'âm yiye ve ba'zıları dimiş ki ğam-nāk ola *ve ba'zıları* [4a-1] ve ba'zılar 'ömri şafâ ile geçe. **Eger** boynunuñ sağ yanı segürise [4a-2] zahmet ile çok māl eline gire. **Eger** boynunuñ şol yanı segürise [4a-3] zahmetsiz māl eline gire. **Eger** boynunuñ çukuru segürise [4a-4] sevinmek müyesser eyleye. **Eger** boynunuñ cümlesi segürise şadağa [4a-5] virmek gerekdir. Namāz kılmak ve zıkr, tesbîh <ile> muqayyed ve meşğul ola. [4a-6] tā kim Haq Te'alā Hāzreti üzerinde olan şe'āmeti ve nekbeti [4a-7] def' ide.

Eger sağ omuzu segürise şâzlık ve baylık [4a-8] ve beglik ve rāhatlık bula. **Eger** şol omuzu segürise şâz[4a-9]lık bula. **Eger** iki omuzu bile segürise bir kimesne ile cenk [4a-10] ide. **Eger** sağ bāzısı segürise şād ola ve ba'zılar kırbete [4a-11] çıka ve ba'zılar ğam geçüre. **Eger** şol bāzısı segürise yādı [4a-12] kılınmış şey'ler var ise eline gire. **Eger** sağ koltuğı segürise [4a-13] ğamlu ola lākin tezce geçüre. **Eger** şol koltuğı segürise şâz [4a-14] hāndan ola. **Eger** sağ dirseği segürise düşmānlık çeke [4a-15] sehlice ğam çeküp andan soñra yine şâz ola. **Eger** şol dirseği [4a-16] segürise bīmār selim olup ve māl bulup şâz ola. **Eger** [4a-17] sağ bileği segürise hādden māl ziyâde ola. **Eger** şol bileği [4b-1] segürise rif'at bula. **Eger** sağ elinüñ üsti segürise kağıya varalar, [4b-2] kağı aña hūkm ide. **Eger** şol elinüñ üsti segürise Haq Te'alā aña hūsm [4b-3] itmişdür, tövbe eyleye. **Eger** sağ āvucu segürise bir kimesne ile münākāşa [4b-4] eyleye. **Eger** şol avucu segürise māl eline gire şâz olup [4b-5] rāhat ola. **Eger** sağ elinüñ ayası segürise çok hayr işleye. **Eger** [4b-6] şol elinüñ ayası segürise 'illetden kırtula. **Eger** sağ eli tamām [4b-7] segürise çok māl eline gire şâz ola. Ba'zılar dimişler ki cenk [4b-8] ide. **Eger** şol eli tamām segürise ululuk bula. **Eger** sağ elinüñ [4b-9] baş barmağı segürise mertebesi ziyâde ola ve hāceti revā ola. [4b-10] **Eger** şehādet barmağı segürise yaramaz söz naql ide ve iftirā [4b-11] ideler. **Eger** orta barmağı segürise hayr niyyet için her işleri [4b-12] hayr ola ve hācetleri revā ola ve ma'ışeti āmān ola. **Eger** [4b-13] dördüncü barmağı segürise düşmānı zā'il ola vāfir ni'met bula [4b-13] ğāyet sevine. **Eger** sirçe barmağı segürise sehlice ğam çeke [4b-14] ve sevine ve sa'ādete iriše. **Eger** şol elinüñ baş barmağı segürise [4b-15] düşmānı dost ola ve māl-dār ola. **Eger** şehādet barmağı segürise [4b-16] bir kimesne ile cenk ide ve düşmānlar ile sözler geçe. **Eger** orta [5a-1] orta segürise hayırlı haber işide sevine şâz ola. **Eger** dördüncü [5a-2] barmağı segürise ğā'ib olmuş nesnesi eline gire, şâz ola. **Eger** sirçe [5a-3] barmağı segürise māl cem' ola, girü ihrāc ola.

Eger sağ [5a-4] memesi segürise az çok ğuşşa çeke, borcu ödene. **Eger** şol [5a-5] memesi segürise ğanī ola, borcu ödene. **Eger** gögsi segürise [5a-6] bir haber işide şâz ola. **Eger** sağ böğri segürise ğuşşalana. [5a-7] **Eger** şol böğri segürise ğuşşadan kırtula. **Eger** sağ bağı [5a-8] segürise kırkulu ola. **Eger** şol bağı segürise şâz ola. [5a-9] **Eger** belinüñ sağ yanı segürise hāceti revā ola. **Eger** belinüñ şol [5a-10] yanı segürise tezvīc-i helāl eyleye, rif'at ve şeref bula. **Eger** göbeği segürise [5a-11] nikāh vākı' ola, şâz ola. **Eger** göbeği ve kafası bile segürise kazā ve ğalāt [5a-12] ile şâz ola. **Eger** karnı segürise şayru ola. **Eger** karnınıñ sağ [5a-13] yanı segürise katı hastalıktan kırtula. **Eger** karnınıñ şol yanı [5a-14] segürise hasta ola ammā şifā bula. **Eger** kāsıkı segürise devlet [5a-15] ve şalat bulup şâz ola. **Eger** zekeri segürise cimā' ide oğlu [5a-16] toğa mesrūr ola. **Eger** hayāsı segürise bir hadīd hatun [5a-17] tezvīc ide şâz ola. **Eger** hayānıñ sağ yanı segürise şâz ola. [5b-1] **Eger** şol yanı segürise kayku çeke, soñra sa'ādet bula. **Eger** [5b-2] dübüri segürise bir yerden bir yere gide, helāl rızk eline gire. [5b-3] **Eger** sağ yanı segürise helāl rızk eline gire. **Eger** şol yanı segürise [5b-4] ola melül ola.

Eger sağ uyluğunuñ iç yanı segürise murādına [5b-5] iriše şâz ola. **Eger** şol uyluğunuñ iç yanı segürise mesrūr [5b-6] ola. **Eger** sağ uyluğunuñ tış yanı segürise uzak yerden dostı [5b-7] gele. **Eger** şol uyluğunuñ tış yanı segürise şâzlık ve beşārat[5b-8]lığa iriše. **Eger** sağ dizi segürise ğuşşalu ola. **Eger** şol [5b-9] dizi segürise düşmānı helāk ola. **Eger** sağ incigi segürise [5b-10] hāceti revā ola, māl arta. **Eger** şol incigi segürise ata süvār [5b-11] ola ya'nī ata bine. **Eger** sağ topuğunuñ iç yanı segürise hayr u hoşluk [5b-12] bula. **Eger** şol topuğunuñ iç yanı segürise hayr ü rızk eline [5b-13] gire. **Eger** sağ topuğunuñ tış yanı segürise ziyān çeke. **Eger** [5b-14] şol topuğunuñ tış yanı segürise ziyāndan kırtula. **Eger** [5b-15] sağ ayağınıñ üsti segürise sefere gide selāmet gele. **Eger** [5b-16] şol ayağınıñ üsti segürise ğā'ib gele yā bir güzel 'avrat [5b-17] ala, sefere gide. **Eger** sağ ayağınıñ baş barmağı segürise sefere *vara ğā'ib* [6a-1] vara, ğā'ib gele, şâz ola ve kul şatun ala yāhūd māl bula. [6a-2] **Eger** ikinci barmağı segürise ğā'ib irişüb ağlaya, ğuşşalu [6a-3] ola yine tezce geçe ya'nī hālās ola ve rāhat ola. **Eger** üçüncü [6a-4] barmağı segürise bir kimse ile çekişüp kaykuya iriše, [6a-5] yine şâz ola. **Eger** dördüncü barmağı segürise bir kimse ile [6a-6] çekişüp yāhūd ni'met bulup sağlık ve rāhatlık bula. **Eger** [6a-7] beşinci barmağı segürise her ne maqşūdı var ise gönül [6a-8] hoşluk bula. **Eger** cümle barmağı segürise 'illetden sālīm [6a-9] ola. **Eger** şol ayağınıñ baş barmağı segürise sefere gide [6a-10] vücūdı yaralana gele yāhūd cümle hāceti revā ola. **Eger** ikinci [6a-11] barmağı segürise hasta ola yāhūd bir iş işleye kim andan [6a-12] iyilik göre. **Eger** üçüncü barmağı segürise hastalığı tez geçe yāhūd [6a-13] cāriye alup şâz ola. **Eger** dördüncü barmağı segürise [6a-14] eyilik göre yāhūd hasta ola yāhūd namāzı taqşirlik [6a-15] ola. **Eger** beşinci barmağı segürise çok 'ibādet ide yāhūd [6a-16] kaykusı gidüp şâz ola. **Eger** cümle barmağı segürise [6a-17] bir yerden sefer ide hayr ola inşāallah te'alā. **Eger** sağ aya[6b-1] sağ ayağınıñ altı segürise hacālet çeke mezellete¹³ düşe [6b-2] yāhūd mübārek

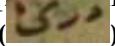
¹³ Kelime metinde "mezeltü" olarak yazmaktadır

sefer ide. **Eger** şol ayağınıñ altı segürise [6b-3] mertebesi ziyâde ola ve rif'ati dahı kezâlik yâhüd sefere [6b-4] gide murâdı hâşıl olup gele bi- 'inâyetullah te'âlâ. [6b-5]

Temmetü'l-kitâb bi- 'avnillâh el-melikü'l-Vehhâb. [6b-6] Ketebehü el-fakîr, el-hakîr, ed-dâ'î, [6b-7] es-Seyyid, Mehmed 'İlmî. [6b-8] Mu'allim-i şıbyân [6b-9] hâlen. [6b-10] 'ufiye anhu. [6b-11] 257 [6b-12] Fi 3 Rebî'ü'l-evvel şenbe günü.

[7a-1] Hazâ risâlet ya'nî bu risâle kulağ ne gün çıñlasa anı bildirir. [7a-2] O da iki vech üzere bir öylenden evvel ve biri öylenden [7a-3] soñra anı beyân ider.

Evvel sağ kulağını beyân idecekdir: [7a-4] **Eger yekşenbe günü** (ey bazarı)¹⁴ öylenden evvel sağ kulağı çıñlasa kaykulu [7a-5] ola. **Eger** öylenden soñra çıñlasa hâceti revâ ola. **Eger düşenbe** () [7a-6] **günü** öylenden evvel sağ kulağı çıñlasa 'izzet bula murâdı [7a-7] hâşıl ola. **Eger** öylenden soñra çıñlasa şâz, hürrem ola. [7a-8] **Eger sefr**şenbe günü (ey sâli ya'nî bazar) öylenden evvel sağ kulağı çıñlasa [7a-9] eline mâl gire. **Eger** öylenden soñra çıñlasa hâceti revâ ola. [7a-10] **Eger çehârşenbe günü** (ey bazar irtesi) öylenden evvel sağ kulağı çıñlasa [7a-11] anıñ hakkında yaramaz sözler söyleyeler. **Eger** öylenden soñra [7a-12] çıñlasa şultâna hizmet ide. **Eger pençşenbe günü** öylenden evvel [7a-13] sağ kulağı çıñlasa hayr haber işide. **Eger** öylenden [7a-14] soñra çıñlasa bir işe kaykulana. **Eger adîne**¹⁵ **günü** (ey cum'a) öylenden evvel [7a-15] sağ kulağı çıñlasa hürmetlü ola **eger** öylenden sonra [7a-16] çıñlasa bir iş işleye ba'dehu pîşmân ola. **Eger şenbe günü** (ey cum'a irtesi) [7a-17] öylenden evvel sağ kulağı çıñlasa bir 'avrat ilen [7b-1] cenk ide, **eger** öylenden soñra çıñlasa hayr haber işide [7b-2] şâz ola.

Uşbu risâle şol kulağı beyân ider: [7b-3] **Eger yekşenbe günü** (bazarı) öylenden evvel şol kulağı çıñlasa [ik diline düşe. **Eger** öylenden soñra çıñlasa tar[7b-5]lıktan kırtula şâz ola. **Eger düşenbe günü** () öylenden evvel [7b-6] şol kulağı çıñlasa hayırlı haber işide. **Eger** öylenden [7b-7] soñra çıñlasa aña bir iş vaqı' olup şâz ola. **Eger** [7b-8] **sefr**şenbe günü (bazar) öylenden evvel şol kulağı çıñlasa [7b-9] bir kişi ilen huşümet ide. **Eger** öylenden soñra çıñlasa [7b-10] hayırlı haber işide yâhüd bir kişi gelüp şâz ola. **Eger çehâr**[7b-11]**şenbe günü** (bazar irtesi) öylenden evvel şol kulağı çıñlasa belâya [7b-12] uğraya. **Eger** öylenden soñra çıñlasa düşmâna nuşret [7b-13] bula. **Eger pençşembe günü** (perşenbe) öylenden evvel şol kulağı [7b-14] çıñlasa gâ'ib göre. **Eger** öylenden soñra çıñlasa [7b-15] bir kaykuya düşe **eger adîne günü** (cum'a) öylenden evvel şol [7b-16] kulağı çıñlasa bir hayır haber işide. **Eger** öylenden soñra [7b-17] çıñlasa haste ola. **Eger şenbe günü** öylenden evvel *şol* [8a-1] şol kulağı çıñlasa bir kimseden fayide göre. **Eger** öylenden [8a-2] soñra çıñlasa hasta ola yine şihhat bula.

Temmetü'l-kitâb. [8a-3] Ketebehu el-fakîr el-hakîr ed-dâ'î [8a-4] es-Seyyid Mehmed 'İlmî, [8a-5] mu'allim-i şıbyân [8a-6] hâlen. [8a-7] 'ufiye anhu. [8a-8] 257 [8a-9] Fi 4 Rebî'ü'l-evvel ehad günü.

Sonuç

Mehmed İlmî'nin Segirnâme'si Türk kültürünü anlamak için bazı imkanlar sunmaktadır.

Öncelikle Segirnâme bir halk inanışının yazıya geçirilmiş halidir ve bu yönüyle folklorik bir değer taşımaktadır. Uygur harfli metinlerde bile örnekleri bulunan ve günümüze kadar uzanan uzun soluklu bir fal pratiğinin 19. yüzyıldaki halini göstermektedir. Sıbyan mektebi hocası kimliği ile Mehmed İlmî, kalemiye sınıfına dahil edilebilse de metindeki yazım yanlışları, eksilteli cümleler, unutilan kelimeler, sade kelime dağarcığı ve basit cümle yapısı ile metne özenmediği yahut düşük seviye bir eğitim aldığı düşünülebilir. Özellikle mecmua içerisinde bulunan ve aynı yazara ait miraciye ve hadis derlemesi gibi metinlerin bariz hatalar içerdiği göz önüne alındığında eğitiminin düşük olması daha muhtemeldir.

Mehmet İlmî, eserlerini h. 1257/m. 1840 yılında yazdığını kaydetmekle beraber metnin dili anakronik özellikler göstermektedir. Özellikle metinde iki kez geçen "şâd" kelimesi yerine 32 kez "şâz" kullanılması, "yavuz" kelimesinin olumsuz anlamda kullanılması ve Çinnâme'de gün isimlerinin karşılıklarının verilmesi ihtiyacı gibi göstergeler metnin daha eski tarihli bir metin ile ilişkili olduğunu düşündürmektedir. Bu durumda halk inanışlarının sadece sözel yollarla aktarılmadığı, eserlerin toplum içinde uzun süreler dolaşımında kaldığı ve kültürün sürekliliğinin sağlanmasında yazmaların rolünün sadece üst kültür ile sınırlı kalmadığı söylenebilir.

Metnin girişinde fal bakmanın dinen sakıncalı olduğu ayetle delillendirilerek belirtilmektedir. Fakat şiirin yasaklanması örneğinde olduğu yine dinî referanslarla bir savunma yapmak yerine basitçe "bu kadar ki tefekkürde kalmıya" denilerek konunun geçiştirilmesi, Osmanlı toplumunda dinin temel belirleyici unsur olduğu düşüncesini tartışmaya açmaktadır.

Seğirmelerin yorumlarının ağırlıklı olarak olumlu olması insanların geleceğe ümitle bakma ihtiyaçlarının göstergesi ve falın dua işlevinin bir yansıması olarak yorumlanabilir. Ayrıca hayra yormanın daha hoş karşılanması ve olumlu yorumların kültürel hafızada seçilmesi de bu durumda etkili olmuştur. Tahminlerin 32'sinin mal varlığı, 20'sinin toplumsal ilişkiler, 12'sinin sağlık, 11'nin yolculuk ile

¹⁴ Parantez içindeki ifadeler günlerin altına yazılmıştır ve muhtemelen özgün metinde geçen gün adlarının müstensih zamanında farklılaştığını göstermektedir.

¹⁵ Kelime âzine olmalı. Metin içinde geçtiği iki yerde aynı yanlış imla ile yazılması bilinçli bir tercih olarak görüldüğünden tamir edilmemiştir.

ilgili olması toplumun temel endişelerini yansıtmaktadır. En geniş kategori ise 99 tahmin ile “şad ola, sevine, gam çeke” gibi muğlak fallardır. Fallarda sadece yöneticileri ilgilendiren bazı kısımlar da bulunmaktadır. “Beglige irişe, cenk ide, pâdişâh ola” gibi tahmin, giriş kısmında metnin ilk olarak İskender için hazırlanmış olmasından başlayarak yöneticiler de düşünülerek tasarlandığını gösterir.

Metinde sansürcü bir anlayış izlenmediği mahrem kabul edilen yerlerin seçirmelerinin yorumlanmasından anlaşılmaktadır. Fakat giriş kısmında kitabın “er ve avratdan” kişilerin bakması için yazıldığı belirtilse bile kadın cinsel organı değerlendirme dışı tutulmuştur. Bunun dışında “bir güzel ‘avrat ala, bir hadîd hatun tezvîc ide” gibi kadını meta olarak gören ve erkeğe has tahminler göz önüne alındığında metnin hedef kitesinin erkekler olduğu görülür. Segir-nâme ile aynı mecmua içerisindeki miraciyenin tamamen günahlarından dolayı azap çeken kadınları konu alması ve Hz. Muhammed’in kızı ile yaptığı konuşmada kadınlar için hakarete varan ifadeleri Mehmed İlmî’in kadınlara karşı kasıtlı bir tavır içerisinde olduğu konusunda şüphe uyandırmaktadır.

Kaynakça

Arat, Reşit Rahmeti - Eberhand, Wolfram. “34 T. III T. 295.” In *Türkische Turfan Texte VII*. 44. Berlin: Akademie Der Wissenschaften, 1937.

Corsini, Raymond J. *The Dictionary of Psychology*. Philadelphia: Brunner/Mazel, 1999.

Çakmak, Serkan. “Vatikan Kütüphanesindeki Türkçe ‘İhtilaçname’ Nüshası (Giriş-Metin-Inceleme-Dizin).” *Diyalektolog - Ulusal Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 19 (January 1, 2018): 15–64. <https://doi.org/10.22464/diyalektolog.255>.

Çulha, Tülay. “Karayca Bir Segirname Sekirme Yoraları.” *Dil Araştırmaları*. 4 (2019): 37–55.

Daşdemir, Özkan. “İngiltere Kütüphanelerinde Kayıtlı Dört Seğirname Üzerine.” *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. 11 (2016): 19–46. https://www.academia.edu/30663122/İngiltere_Kütüphanelerinde_Kayıtlı_Dört_Seğirname_Üzerine_On_The_Four_Segirnames_Registered_In_The_Libraries_In_England.

Dilçin, Cem. *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu, 2018.

Eroğlu, Süleyman. “Seğir-Nâme -a Copy in Riccardiana Library, Florence-.” *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 18/33 (July 31, 2017): 671–695. <https://doi.org/10.21550/sosbilder.316115>.

Ersoylu, Halil. “Segir-Nâme (II).” *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 40/1992 (1992): 99–145. <https://dergipark.org.tr/pub/belleten/issue/44289/546593>.

Ersoylu, Halil. “Segir-Nâme.” *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 33/1985 (1989): 27–48. <https://dergipark.org.tr/pub/belleten/issue/43588/530822>.

Freud, Sigmund. 1996. *Düşlerin Yorumu II*. Çeviren Emre Kapkın. 2. Baskı. İstanbul: Payel.

Jung, Carl G. *Keşfedilmemiş Benlik*. Trans. Canan Ener Sılay. İstanbul: İlhan, 1999.

Karaatlı, Recep. “Türkçe Bir Segir-Nâme Üzerine.” *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*. 1999. 89–126.

Kete, Ayşe. *Segir-nâme, İnceleme-Metin-Dizin*. Sakarya Üniversitesi, 2008.

Kılıç, Müzahir. “Seğir-Nâmeler ve Latif’in Seğir-Nâmesi.” *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 4/2 (October 25, 2018): 97–104. <https://doi.org/10.31463/aicusbed.450329>.

Kurgun, Levent. “Bir İhtilâcnâme Hakkında.” *Türük Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*. 14 (2018): 60–75. <https://doi.org/10.12992/turuk534>.

Mert, Abdullah. “Bir Seğir-Name Nüshası.” *Türük Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*. 7 (2016): 220–232. <http://www.turukdergisi.com/DergiTamDetay.aspx?ID=225&Detay=Ozet>.

Özçelik, Sadettin. “Bir İhtilac-Name Üzerine.” *Millî folklor Türk Dünyası Folklor Dergisi*. 31–32 (1996): 98–111. <http://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=31-32&Sayfa=97>.

Özer, Arif. “Türkçe İki ‘Segir-Nâme’ Kitabı Üzerine.” *Türk Kültürü VII/77* (1969): 368–372. <http://ktp2.isam.org.tr/detaymklzt.php?navdil=tr&midno=593263&tarama=seğir>.

Özergin, M. Kemal. “Eski Bir Seyirme-Nâme.” *Türk Folklor Araştırmaları*. 211 (1967): 4331–4332.

Özkan, Mustafa. *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*. 3. İstanbul: Filiz, 2009.

Özyaşamış Şakar, Sezer. “Bir Tür Fal Kitabı: İhtilâc-Nâme.” *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 01/22 (January 1, 2010): 213–228. <https://doi.org/10.24058/tki.269>.

Polat, Kadim. “Yeni Bir İhtilâc-Nâme Metni Üzerine Değerlendirmeler.” *Türük Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*. 14 (2018): 127–144. <http://www.turukdergisi.com/DergiTamDetay.aspx?ID=545&Detay=Ozet>.

Sertkaya, Ayşe Gül. “Bilinmeyen Bir Seğir-Nâme Yazması.” In 38. *ICANAS (Uluslararası Asya ve*

Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi 10-15.09.2007. I: 1533–1560. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 2011. <http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/SERTKAYA-Ayşe-Gül-BİLİNMEYEN-BİR-SEĞİR-NÂME-YAZMASI.pdf>.

Süer, Fatih Ramazan. "Bir Seğir-Name Örneği." *Journal of Turkish Studies* VOLUME 6 I/6 (2011): 287–304. <https://doi.org/10.7827/turkishstudies.2626>.

Sümbüllü, Yusuf Ziya - Gözitok, Mehmet Akif. "Gaybî Bir İlim Şubesi Olarak İhtilâç-Nâmeler ve Mevlânâ Sevâdî'nin Manzum İhtilâç-Nâmesi." *Dede Korkut Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. 6 (2014): 105–131. <http://dedekorkutdergisi.com/DergiTamDetay.aspx?ID=101&Detay=Ozet>.

Sümbüllü, Yusuf Ziya. "Gazi Hüsrev Kütüphanesinde Bulunan 16. Yüzyıla Ait Bir Seğirnâme Risalelerinden Hareketle Fâl ve Kâhanet." In 2. *Uluslararası Balkanlarda Sosyal Bilimler Kongresi 30 Mayıs - 6 Haziran 2010 Prizren - Kosova*. Ed. A. Vecdi Can - Dilşad Türkmenoğlu Köse - Semih Bitim - Ahmet Şanslı. I: 561–579. Prizren: Sakarya Üniversitesi & Priştine Üniversitesi & Bozok Üniversitesi & Türk Bilim Araştırma Vakfı, 2010. <http://ktp2.isam.org.tr/detaymklzt.php?navdil=tr&midno=882495&tarama=seğir>.

Sümbüllü, Yusuf Ziya. "Seğir-Nâme ve Segirmek Manaları Üzerine Bir İnceleme." *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. 32 (2007): 53–69. <http://www.turkiyatjournal.com/DergiTamDetay.aspx?ID=815&Detay=Ozet>.

Sümbüllü, Yusuf Ziya. "Yeni Bir İhtilâcnâme Nüshası Üzerine Değerlendirme." *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 3/6 (January 1, 2016): 174–196. <https://doi.org/10.16989/tidsad.129>.

Sümbüllü, Yusuf Ziya. "Yeni Bir İhtilâcnâme Nüshası Üzerine Değerlendirme." *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 6 (2016): 174–196.

Sümbüllü, Yusuf Ziya. *Seğirname*. 2. Baskı. Erzurum: Fenomen, 2014.

Tatçı, Mustafa. "Türk Edebiyatındaki Seğir-Nâme ve Çin-Nâme Türlerinden Birer Örnek." *Türk Dünyası Araştırmaları*. 87 (1993): 237–242. <http://ktp2.isam.org.tr/detaymklzt.php?navdil=tr&midno=927155&tarama=tatçı>.

Tezcan, Semih - Boeschoten, Hendrik. *Dede Korkut Oğuznameleri*. 4. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi, 2012.

Timurtaş, Faruk Kadri. *Osmanlı Türkçesine Giriş*. İstanbul: Alfa, 2008.

Top, Yılmaz. "Süleymâniye Kütüphanesi'nde Yer Alan Bir Seğirnâme Örneği." In *Bartın Üniversitesi Uluslararası Edebiyat ve Toplum Sempozyumu 28-30 Nisan 2016*. I: 697–712. Bartın: Bartın Üniversitesi, 2016. http://acikerisim.bartın.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11772/187/ET_ENSON_Cilt1.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Uyar, Tevfik. *Safsatalar*. İstanbul: Destek, 2019.

Yalap, Hakan. "Yeni Bir İhtilâcnâme/ Seğirnâme Nüshası." *Journal of History Culture and Art Research*. 2017. 682–695. <https://doi.org/10.7596/taksad.v6i3.938>.

Yastı, Mehmet. "Yeni Bir Seğir-Nâme Yazması Üzerine." *Türkiyat Mecmuası* 25/1 (June 1, 2015): 275–314. <https://doi.org/10.18345/tm.22382>.

Zajaczkowski, Włodzimierz. "Zwei Türkische Zuckungsbücher (Segirname)." *Folia Orientalia* VIII (1967): 89–109.¹⁶

Zieme, Peter. "Türkische Zuckungsbücher." In *Scripta Ottomanica et Res Altaicae*. 379–393. Weisbaden: Harrassowitz Verlag, 2002.

"Hadis Arama Motoru." Erişim tarihi: November 17, 2019. <http://hadisci.com/>.

"LexiQamus- Osmanlıca Kelime Çözücü." Erişim tarihi: November 18, 2019. <https://www.lexiqamus.com/tr>.

"Tebdiz | 'Tarih ve Edebiyat Metinleri Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü.'" Accessed: November 17, 2019. <http://tebdiz.com/>.

¹⁶ Bu çalışmaya ulaşamadım. Seğirnâmeler hakkında yapılmış çalışmaların topluca gösterilmesi için kaynakçaya eklenmiştir.

Tıpkıbasım

